

Nr 35

Utlåtande i anledning av motioner om viss utbildning för erhållande av körkort.

Tredje lagutskottet har behandlat följande inom riksdagen väckta och till lagutskott hänvisade motioner, *dels* nr 193 i första kammaren av fru *Lundblad m. fl.* och nr 253 i andra kammaren av herr *Nihlfors m. fl.*, *dels* nr 282 i första kammaren av herr *Jansson, Erik*, och herr *Olsson, Manne*, och nr 353 i andra kammaren av herr *Nyström m. fl.*

I motionerna I:193 och II:253, som är likalydande, föreslås att riksdagen skall besluta att prov för erhållande av körkort får avläggas endast av den som företer bevis om genomgången förarutbildning vid trafikskola, godkänd av statens trafiksäkerhetsverk. I andra hand föreslås att riksdagen skall besluta att det i vägtrafikförordningen skall införas en bestämmelse, motsvarande 61 § i den finska motorfordonsförordningen och innefattande krav på särskilt tillstånd för privatutbildning av bilförare, dubbelkommando m.m. Vidare hemställes att utskottet måtte utarbeta erforderlig författningstext.

I motionerna I:282 och II:353, även de likalydande, föreslås att riksdagen beslutar snabbutreda möjligheten av att samhället i egen regi skall driva trafikskoleutbildning samt att trafikutbildning syftande till körkort får ske endast vid trafikskola.

Gällande bestämmelser

I 30 § vägtrafikförordningen (VTF) föreskrivs som förutsättning för övningskörning för att förvärva färdighet i körning med motorfordon i avsikt att erhålla körkort bl. a. att övningskörning sker under uppsikt av person som har fyllt 21 år och sedan minst tre år har körkort för det slag av fordon, som körningen avser, samt har vana och skicklighet i fråga om körning med sådant fordon. Den som har fått körkortet återkallat eller omhändertaget får dock inte övningsköra annat än vid trafikskola.

Yrkesmässig utbildning av bil- eller motorcykelförare (trafikskola) får enligt 36 § VTF inte bedrivas utan tillstånd av statens trafiksäkerhetsverk. Tillstånd får meddelas viss fysisk eller juridisk person, som befinnes äga förutsättningar att bedriva trafikskola på sådant sätt att det allmännas krav på god förarutbildning blir tillgodosett.

Den som önskar erhålla körkort skall enligt 31 § VTF undergå förarprov inför trafikinspektör eller bilinspektör. Vid anmälan till förarprov avseende bil eller motorcykel skall sökanden förete bl.a. bevis om förarutbildning, utfärdad av den som meddelat utbildningen.

Motionerna

I motionerna I:193 av fru Lundblad m. fl. och II:253 av herr Nihlfors m. fl. framhålles att samhället genom ett omfattande engagemang givit uttryck för utbildningens betydelse i syfte att höja trafiksäkerheten hos bilförarna. Den höga olycksfrekvensen hos de unga bilförarna, vilka utgör huvudparten av de nya körkortsinnehavarna, måste effektivt motverkas. Expertisen synes alltmer finna botemedlet i en systematisk utbildning som är tillrättalagd efter moderna inlärningsprinciper. Vid den fortsatta utvecklingen på trafikundervisningens område hör hela utbildningsområdet uppmärksammas, från trafikundervisningen inom det allmänna skolväsendets ram till bilförarutbildningen och en vidareutbildning allteftersom körkortsinnehavarna vinner praktisk erfarenhet av bilkörning. Mot såväl trafikskolornas, folkrörelsens och kommuners strävan att ge en god trafikutbildning som statens kraftfulla insatser för att öva tillsyn över denna verksamhet, delta i utvecklingsarbetet och utbilda kompetenta lärarkrafter står, framhåller motionärerna vidare, att det inte är obligatoriskt att genomgå bilförarutbildning vid godkänd läroanstalt för att kunna erhålla körkort. Ett bibehållande av den privata bilförarutbildningen motiveras oftast med att det för befolkningen i glesbygderna skulle bli ett problem om sådan utbildning inte tilläts. Erfarenheterna visar emellertid enligt motionärerna att det i första hand är i städerna som de privatutbildade körkortsaspiranterna finns. Med hänsyn till att samhällets resurser i hög grad satsats på att höja kvaliteten på bilförarutbildningen och därmed kunskaperna hos de nya körkortsinnehavarna anser motionärerna det vara orimligt att som bilförare acceptera den som inte fyller för alla fastställda krav och har fått föreskriven och av det allmänna kontrollerad utbildning.

Motionärerna framhåller vidare att trafikolycksfallsfrekvensen har gått ner markant efter omläggningen till högertrafik och att en ökad kunskap om regler och bestämmelser vid mätningar har visat sig vara ett resultat av en intensiv trafikutbildning i anslutning till trafikomläggningen. Som skäl mot privatutbildning anför de även de risker som övningskörning i bil utan dubbelkommando och backspegel för instruktören innebär samt bristen på kontroll av att privatutbildaren är en god förare och lämplig lärare. Motionärerna återger slutligen bestämmelserna i 10 kap. 61 § i den finska motorfordonsförordningen, enligt vilka privat förarundervisning får meddelas endast efter tillstånd av polismyndighet. Tillstånd får beviljas endast person som uppfyller stadgade kompetensfordringar och som är känd för

att vara en omsorgsfull och duglig förare. Fordon för privatutbildning skall kunna effektivt bromsas av läraren och får inte vara utrustat med hydraulisk koppling eller med automatisk växellåda. — Beträffande motionernas fullständiga innehåll hänvisas till motionen II:253.

I motionerna I:282 av herr Jansson, Erik, och herr Olsson, Manne, samt II:353 av herr Nyström m. fl. framhålles att med nuvarande trafiktäthet varje bristfälligt utbildad bilförare är en trafikfara. Av olika åtgärder för att höja trafiksäkerheten anser motionärerna förbättrad utbildning troligen vara den lämpligaste. Trafikskoleväsendet synes dem emellertid vara organiserat på ett föga effektivt sätt. En förbättrad undervisning är därför svår att genomföra inom den nuvarande formen. Dessutom tar varje år ett avsevärt antal personer körkort utan att ha gått i trafikskola. Denna grupp utgöres till stor del av ungdom och ökar i oroväckande grad. Trafikskolorna är omkring 750 stycken och består till övervägande del av små enheter. Med nuvarande system går det enligt motionärerna inte att få till stånd större och effektivare trafikskoleenheter. De anser det därför nödvändigt att ändra huvudmannaskapet för trafikskolorna. Skolfrågorna i alla former bör lyda under samhället. Genom en effektivare och till alla delar bättre utbildning i större enheter bör trafiksäkerheten främjas. En statlig trafikskoleverksamhet torde kunna inlemmas i det nya trafiksäkerhetsverket på samma sätt och i stort sett efter samma organisatoriska linjer som statens bilprovning. Man kunde även tänka sig examensrätt för sådana trafikskolor. Motionärerna anser också att alla körkortsaspiranter bör genomgå undervisning i trafikskola. Rätten till privat träningskörning bör emellertid kunna behållas men endast efter en grundutbildning i trafikskola och efter trafikskolans anvisningar. — Beträffande motionernas fullständiga innehåll hänvisas till motionen I:282.

Frågornas tidigare behandling

Frågorna om huvudmannaskapet för trafikskolor och om privat förarutbildning har tidigare diskuterats vid åtskilliga tillfällen. De har senast berörts av bilförarutredningen i betänkandet »Körkortet och trafikutbildningen» (SOU 1965:42) samt vid förra årets riksdag av Kungl. Maj:t i proposition nr 55, över vilken proposition utskottet avgav utlåtande nr 31. En redogörelse för den tidigare handläggningen återfinns i nyssnämnda betänkande s. 115—117, vartill utskottet hänvisar.

Beträffande huvudmannaskapet för trafikskolorna anförde *bilförarutredningen* i det nyss angivna betänkandet bl.a. följande. Från samhällets sida skall man medverka till att allmänheten bereds goda möjligheter till utbildning i trafikskolor. Ett bibehållande av privata sådana skolor utgör inget hinder däremot. Genom de skilda reformförslag som utredningen förordat bör man komma till rätta med nuvarande bristfälligheter in-

om trafikutbildningen. Enligt utredningens mening är det orealistiskt att tänka sig att nu avvara den omfattande privata trafikskoleorganisation som vuxit fram under årens lopp. Inte minst från konkurrenssynpunkt skulle det emellertid vara av värde om den privata verksamheten kompletteras med trafikskolor i kommunernas och landstingens regi.

I fråga om privat förarutbildning uttalade utredningen bl. a. följande. Frågan om förbud mot privat övningskörning har ventilerats vid skilda tillfällen. Det har dock aldrig gått så långt att förslag om sådant förbud har framlagts. Skälet härtill har främst varit hänsynen till glesbygdernas befolkning som i de flesta fall skulle åsamkas höga kostnader och en besvärande tidsspillan för att skaffa körkort, om obligatorisk trafikskoleutbildning skulle gälla som villkor för förarprov. I stället har man genom andra regleringar sökt tillse att även den privata förarutbildningen sker under ledning av personer som kan förutsättas ha vissa kvalifikationer härför. Förslag att närmare förbinda den privata förarutbildningen, exempelvis genom anmälningsskyldighet hos polismyndighet, har avvisats. De av bilförarutredningen förordade reformerna på trafikskoleväsendets område syftar till att skapa garantier för att eleverna får en utbildning som gör att de kan motsvara nutidens höga krav på fordonsförare. Bilförarutredningen skulle därför med större fog än tidigare utredningar kunna driva tesen om förbud mot all privat förarutbildning. Bilförarutredningen konstaterar emellertid att de skäl som tidigare anförts mot en sådan åtgärd, främst glesbygdsbefolkningens problem, alljämt är bärande. När en framtida mer utbyggd trafikskoleorganisation med filial- eller liknande verksamhet även på mindre orter kommit till stånd, kan det dock enligt utredningens mening vara motiverat att ompröva frågan. Beträffande den närmare utformningen av förarprovet framhöll utredningen att den privatutbildade körkortsaspiranten måste provas på ett mer ingående sätt än den som har utbildats i trafikskola. Proven borde ha i princip samma utformning och innehåll. Svårighetsgraden på den privatutbildades prov skulle därför enligt utredningens mening inte vara högre än på provet för eleven från trafikskola men den privatutbildade borde provas i flera avsnitt än den som har utbildats i trafikskola.

Vid *remissbehandlingen* av bilförarutredningens betänkande godtogs i allmänhet utredningens förslag beträffande huvudmannaskapet för trafikskolorna. Många remissinstanser ansåg det vara lämpligt att det allmänna i stigande omfattning engagerar sig i förarutbildningen. Några framhöll att körutbildningen lika väl som övrig skolundervisning bör vara en angelägenhet för stat och kommun. I fråga om den privata förarutbildningen dominerade bland remissinstanserna den uppfattningen att den inte nu kan undvaras men att man måste skapa en bättre kontroll över utbildningen. Några remissorgan föreslog i det avseendet anmälan hos myndighet och skyldighet att följa kursplan som förutsättning för privatutbildning.

I *propositionen* 1967:55 anslöt sig departementschefen i huvudsak till vad bilförarutredningen framhållit i dessa frågor. I sitt *utlåtande* (nr 31) i anledning av *propositionen* lämnade *tredje lagutskottet* vad departementschefen anfört utan erinran.

Utskottet

Nuvarande bestämmelser i vägtrafikförordningen innebär att utbildning av körkortsaspiranter kan ske privat utan anlåtande av trafikskola. Övningskörning skall emellertid ske under uppsikt av person, som har fyllt 21 år och sedan minst tre år har körkort för det slag av fordon — bil eller motorcykel — körningen avser, samt har vana och skicklighet i fråga om körning med sådant fordon. Anmälan om övningskörning eller godkännande på förhand av instruktör vid privatutbildning är inte föreskriven. Den som har fått körkortet återkallat eller omhändertaget får dock inte övningsköra annat än vid trafikskola. Trafikskola får inte bedrivas utan tillstånd av statens trafiksäkerhetsverk. Tillstånd får meddelas fysisk eller juridisk person, som befinner äga förutsättningar att bedriva trafikskola på sådant sätt att det allmännas krav på god förarutbildning blir tillgodosett.

I motionerna I:193 av fru Lundblad m. fl. och II:253 av herr Nihlfors m. fl. föreslås att förarprov skall få avläggas endast av den som företer bevis om genomgången förarutbildning vid trafikskola. I andra hand föreslår motionärerna en bestämmelse, som innefattar krav på särskilt tillstånd för privatutbildning av bilförare, dubbelkommando i bilen, m. m.

I motionerna I:282 av herrar Erik Jansson och Manne Olsson samt II:353 av herr Nyström m. fl. framhålles att en förbättrad förarutbildning synes vara den lämpligaste åtgärden för att höja trafiksäkerheten. Motionärerna bedömer emellertid möjligheterna att inom den nuvarande trafikskoleorganisationen få till stånd en bättre undervisning vara små med hänsyn till splittringen på alltför små enheter. I enlighet härmed föreslås utredning av möjligheten för samhället att i egen regi driva trafikskoleutbildning. Därjämte föreslår motionärerna att körkortsutbildning endast får ske i trafikskola.

Frågorna om huvudmannaskapet för trafikskolorna och om privat förarutbildning har tidigare övervägts vid skilda tillfällen. I lagstiftningssammanhang har spörsmålen senast berörts i den proposition till förra årets riksdag, som låg till grund för beslutet om inrättandet av statens trafiksäkerhetsverk. I *propositionen* redovisades också ställningstaganden rörande bl. a. förarutbildning och förarprov, som gjorts av föredragande departementschefen på grundval av de förslag som lagts fram av bilförarutredningen. De förslag till författningsändringar som föranleddes av ställningstagandena skulle senare föreläggas riksdagen. I likhet med utredningen ansåg departementschefen att den omfattande privata körskoleorganisation som vuxit

fram under årens lopp inte kunde avvaras men att konkurrens mellan skilda typer av trafikskolor behövdes för att garantera en god utbildning till rimlig kostnad. Inte minst av denna anledning var det enligt departementschefen angeläget med kommunala engagemang på detta område. Den privata förarutbildningen bedömdes bl. a. med hänsyn till glesbygdsbefolkningens problem inte kunna förbjudas. Av väsentlig betydelse var emellertid enligt departementschefen att tillse att även den privata förarutbildningen inte koncentrerades bara till det praktiska handhavandet av fordonet utan även omfattade de bl. a. från trafiksäkerhetssynpunkt viktiga teoretiska kunskaper. Olika förslag av utredningen, bl. a. om fastställda kursplaner och förande av särskilda utbildningskort, ansågs av departementschefen väl ägnade att främja detta syfte. Departementschefen fann det också angeläget att prövningen av privatutbildade aspiranter skedde med beaktande av att denna utbildningsform i vissa hänseenden inte kunde förväntas ge samma kunskap och färdighet som undervisning i trafikskola. — Några motioner i de frågor som nu är föremål för prövning väcktes inte i anledning av propositionen.

På förslag av utskottet lämnade riksdagen departementschefens uttalanden utan erinran. Anledning för riksdagen att nu ändra sitt ställningstagande i berörda frågor förekommer icke. Ej heller föreligger behov av ytterligare utredning i enlighet med förslaget i motionerna I:282 och II:353.

Under hänvisning till det anförda får utskottet hemställa
att förevarande motioner,

a) I:193 och II:253 samt

b) I:282 och II:353,

icke föranleder någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 23 april 1968

På tredje lagutskottets vägnar:

ERIK ALEXANDERSON

Vid detta ärendes behandling har närvarit:

från f ö r s t a kammaren: herrar Alexanderson (fp), Göran Karlsson (s)*, Svante Kristiansson (s), Ebbe Ohlsson (h), Nils-Eric Gustafsson (cp)*, Erik Jansson (s), Åkesson (fp) och Hansson (s);

från a n d r a kammaren: herrar Levin (s)*, Nyberg (fp), Grebäck (cp)*, Sundelin (s)*, Bengtson i Solna (h)*, fröken Anderson i Lerum (s), fru Ekroth (s) och herr From (fp).

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Särskilt yttrande

av herrar *Alexanderson* (fp), *Erik Jansson* (s) och *Nyberg* (fp).

Med hänsyn till att riksdagen så sent som föregående år i anledning av en proposition haft tillfälle att uttala sig rörande den privata körkortsutbildningen och till organisationen av denna utbildning kan vi ansluta oss till utskottets uppfattning att anledning till något initiativ från riksdagens sida i dessa frågor nu icke föreligger, särskilt som det upplysts att såväl rikspolisstyrelsen som trafiksäkerhetsverket har sin uppmärksamhet riktad på problemen. Vi vill emellertid icke underlåta att i detta sammanhang framhålla, att enligt vår uppfattning starka skäl, särskilt det förhållandet att privat övningskörning nu i betydande utsträckning användes för annat ändamål än seriöst bedriven utbildning, talar för något slag av närmare reglering av denna form av körkortsutbildning genom anmälningsskyldighet, utmärkning av bilar eller dylikt.